

NEDERLANDSCHE VEREENIGING TOT BESTRIJDING
VAN HET TANDBEDERF „HET IVOREN KRUIS”.

(Naar aanleiding van het a.s. zilveren jubileum.)

DE OPRICHTING DER VEREENIGING

De geschiedschrijver, die zich tot taak stelt, om de oprichting der „Nederlandsche Vereeniging tot Bestrijding van het Tandbederf” te boekstaven, zal zich hierbij niet moeten bepalen tot de oprichtingshandelingen, maar hij zal meer in het bijzonder moeten schetsen, de motieven en de impulsen, die tot haar stichting hebben geleid.

Het doel der Vereeniging is reeds in haar naam uitgesproken, als men het woord „tandbederf” niet in te beperkten zin begrijpt. Het wetenschappelijk onderzoek betreffende de bestrijding der tandziekten rekent zij evenmin tot haar opgaven, als het verstrekken van daadwerkelijke hulp. Haar hoofddoel is het verspreiden van tand- en mondhygiënische kennis in alle lagen der bevolking, het stimuleeren van de organisatie van preventieve en conserveerende tandheelkundige hulp, door ziekenfondsen en door gemeenten en staatsautoriteiten, in een woord: Propaganda.

Eerst nadat door *Miller*, Berlijn, in het voorlaatste decennium der 19de eeuw de oorzaak van de tandcaries (tandbederf) was vastgesteld, kon met een systematische bestrijding van dezen geesel der kultuurvolken begonnen worden, en het eerste noodige was verspreiding van een algemeene kennis van haar ontstaan, haar herstel en vooral van de prophylaxis.

Dit was geen gemakkelijke taak: onkunde, onverschilligheid, gemakzucht, misplaatste zuinigheid, zij belemmerden het doordringen van kennis en het beramen van doelmatige bestrijdingsmaatregelen in hooge mate.

De eerste pogingen van propaganda voor betere tandhygiëne in Nederland, in de beide decennia vóór het oprichten van deze

Vereeniging, zullen hier worden geschetst, door melding te maken van de bemoeiingen van tandartsen in het Tijdschrift voor Tandheelkunde en in hun nationale vereenigingen, om voor tandhygiënische propaganda te pleiten en te werken.

1896 Het eerste voorstel vindt men in het Tijdschrift voor Tandheelkunde 1896, het is een vertaling van een Duitsch opstel over het Tandbederf in de Volksscholen. De schrijver stelt de volgende eischen:

1. „Men overtuige in de eerste plaats den onderwijzer en de kweekelingen van het nut eener geregelde tand- en mondreiniging, door de algemeene verspreiding van een duidelijke brochure over de hygiëne der tanden.
2. Men plaatse in de leesboeken der schoolkinderen een kort opstel over de tand- en mondverzorging.
3. Men hange in ieder schoollokaal een plaat met de afbeelding van het menschelijk gebit, een tandenborstel en een tandenstoker (voor het aanschouwelijk onderricht).
4. Men wekke den onderwijzer op, door een premie uit te loven voor de beste methode van mondverzorging.
5. Men voorzie de kinderen van arme lieden zonder voorbehoud van tandenborstel en tandenstokers en geve kleine belooningen aan de kinderen, die de meeste zorg aan de tanden besteden.”

1897 October 1897 werd er in het Ned. Tandheelkundig Genootschap eene voordracht gehouden: Caries-praedispositie en Caries-prophylaxis, door *C. H. Witthaus*, waarin er op gewezen wordt, dat nu, na de onderzoekingen van *Miller, Black, Tomes, Williams* en *Michel*, de tijd tot een systematischen strijd tegen de tandcaries gekomen is. Spreker zegt o.a.:

„Het groote publiek moet zijn kennis der mondhygiëne putten uit het onderwijs op school, uit de aanwijzingen der artsen en tandartsen en uit de periodieke literatuur, de advertentiën medegerekend; de onderwijzer, ook de meer ontwikkelde, weet over het algemeen niet veel van een behoorlijke mondhygiëne, maar ik vind, dat hij voor goede inlichtingen in deze dankbaar en vatbaar is. Ook de kennis der artsen laat op het zeer verachte gebied der tandheelkunde vaak veel te wenschen.

Het feit, dat de medici op het gebied der moderne tandheelkunde dikwijls niet voldoende ingelicht zijn, is des te

noodlottiger, omdat hun gewoonlijk de zorg voor de kindergebitten is toevertrouwd. Wat toch is het gewone verloop? De temporaire molaren worden soms kort nà hun verschijnen, soms later, carieus; er wordt niets aan gedaan, pulpitis, periostitis, tandvleeschfistels, gingivitus zijn het gevolg; het kind ontziet de pijnlijke kiezen met het eten, kauwt slecht en neemt den pus en de millioenen microorganismen uit fistels en gangraeneuze pulpae in zijn spijsverteringskanaal op, met de bekende gevolgen. De eerste permanente molaar bezwijkt in deze omgeving al kort nà het doorbreken en blijft een bron van pijn en infectie voor de mondholte. Laat men hem in den carieuzen toestand bestaan, dan is er gevaar, dat het kind nooit leert zijn gebit naar behooren te gebruiken, extraheert men hem, dan wordt de articulatie der maaltanden gestoord; in beide gevallen zijn de gevolgen voor het gebit noodlottig. Dit alles had door een behoorlijk onderhoud van het melkgebit voorkomen kunnen worden. Voor dit onderhoud is een regelmatige inspectie door den tandarts en het vullen der carieuze melktanden een *conditio sine qua non* en de arts is verplicht, bij de ouders hierop aan te dringen. Maar hoe weinig artsen doen dit, of geven maar hun eigen kinderen bijtijds in tandheilkundige behandeling?

Voor het Genootschap is het een schoone taak om met al zijn kracht en gezag voor het verspreiden van mondhygiënische kennis werkzaam te zijn. Het vervult, daarmee ook een eereplicht tegenover de groote meerderheid van het Nederlandsche volk, de minder gegoeden, voor wie er geen tandheilkundige hulp in den besten modernen zin van het woord bestaat.

Laten wij diegenen, die wenschen zorg aan hun tanden te besteden, ten minste niet in onkunde er over laten, op welke wijze zij de caries en de alveolarpyorrhoe, de twee grootste vijanden onzer gebitten, kunnen voorkomen.

Om dit te bereiken, behoort het Genootschap voor het volk een boekje over mondhygiëne uit te geven en te verspreiden, dat, nà bespreking in de vergaderingen, de goedkeuring van de meerderheid der leden blijkt te bezitten. Dit boekje moet kort zijn, waar het de anatomie, physiologie en de pathologie van het gebit bespreekt, uitvoerig daarentegen, waar het de mondhygiëne en waar het velerlei vragen behandelt, wier beantwoording den tandarts dag aan dag een deel van zijn kostbaren tijd rooft. Het boekje moet

goedkoop zijn om aan iedereen door ons als geschenk aangeboden te kunnen worden.

Ten tweede behoort het Genootschap het uitgeven van een compendium der tandheekunde te begunstigen, dat aan de artsen, de onderwijzers, en aan iederen ontwikkelden mensch, die er naar verlangt, den bouw, de functie en de ziekten van de tanden verklaart en aantoont, wat de tandarts kan doen om een gebit te conserveeren en de ontstane defecten te herstellen. Na in de betreffende literatuur omgezien te hebben, ben ik overtuigd, dat geen vertaling van een der bestaande boeken in de behoefte voorzien kan voor dit volk, met zijn bijzondere levensgewoonten, gebruiken en vooroordeelen.

Ten derde behoort het Genootschap zich bezig te houden met de verbreiding van instructiën aan den handel, betreffende de hulpmiddelen der mondhygiëne.

Eindelijk zou het Genootschap, door een energieke propaganda voor mondhygiëne op de scholen, zeer zegenrijk kunnen werken. Het zou zijn medewerking moeten verleen aan het boekje over schoolhygiëne, dat door de Maatschappij voor Geneeskunde voorbereid wordt.

Met deze aanduidingen zijn geenszins de mogelijkheden uitgeput, die aan de werkzaamheid van het Genootschap voor mondhygiëne openstaan. Het houden van voordrachten en demonstratiën, een soort van „university extension” zou in overweging genomen kunnen worden, insgelijks het publiceeren van interessant geschreven opstellen in de dagbladen en andere tijdschriften.”

Het resultaat van dit initiatief was niet in overeenstemming met de hooggespannen verwachting van den spreker. De meeste leden wortelden met hun opvatting te veel in deftige, conservatieve begrippen van den goeden ouden tijd, waren beschroomd „aan den weg te timmeren”, en een hoffelijk applaus en een (later niet geslaagde) poging, een populaire brochure in gemeenschap met de Nederl. Tandmeestersvereening te redigeeren, was het resultaat.

1900 In 1900 bericht de verslaggever van de vergadering van den Zentral Verein Deutscher Zahnärzte in het Tijdschrift voor Tandheekunde over de „Mellinstiftung” te Hamburg.

„Fenichel sprak over de „Mellinstiftung” te Hamburg. Een rijke philanthroop heeft eenige honderdduizenden besteed om aan de onvermogene Hamburgers kosteloze

tandheelkundige behandeling te verschaffen. Een huis is ingericht met een zestal operatiekamers waarin F. en eenige assistenten werken. Moge de menschenvriend dank van zijn werk en *navolging elders* vinden!"

1903 In het jaar 1903 verscheen in het Tijdschrift voor Tandheelkunde een opstel: Sociale Vraagstukken, waarin door C. H. Witt-*haus* dringend gepleit wordt voor tandhygiënische propaganda. Het heet daarin o.a.:

„Wat is nu de oorzaak, dat de meest algemeen verspreide ziekte, wier pijnen volgens Shakespeare zelfs voor den wijsgeer ondraaglijk zijn, een ziekte, die de cultuurmensch door doelmatige behandeling absoluut kan genezen, dat de tandcaries zoo algemeen verwaarloosd wordt? Er zijn vier oorzaken: Onkunde, onverschilligheid, vrees voor pijn, vrees voor kosten. Aan wie de taak, om deze oorzaken te bestrijden?

Om het verwijt van plichtsverzaking te ontgaan en aan zijne sociale taak te voldoen, behoort de hedendaagsche tandheelkundige mijns inziens een intensieve propaganda voor mondhygiëne te maken op deze wijze:

Bestrijding van de onkunde, onverschilligheid en vrees voor pijn. In de particuliere praktijk moeten wij aan onze mondelinge lessen de verspreiding van kleine brochures toevoegen, waarin op de noodzakelijkheid van mondhygiëne, vooral in de kinderjaren, gewezen en waarin beschreven wordt, hoe men de tanden moet gebruiken, schoonmaken en onder deskundig toezicht houden. Vooral de opvoeders der jeugd, ouders en onderwijzers, moeten goed ingelicht worden. Tot het laatste behoeven wij de medewerking van den staat, die het onderwijs in hygiëne, en hierbij in mondhygiëne, op alle scholen verplichtend moet stellen. De tandheelkundige vereenigingen behooren onophoudelijk bij de regeering hierop aan te dringen, desnoods in gemeenschap met geneeskundige vereenigingen. Zij behooren een voor het onderwijs geschikt leidraad voor mondhygiëne op te stellen en tableaux met gezonde en zieke tanden en gebitten te laten maken, die in de scholen opgehangen, de belangstelling en het inzicht in mondhygiëne opwekken. Zij behooren de pers te baat te nemen, om de noodzakelijkheid van zoodanige maatregelen te bepleiten. Met de onkunde en onverschilligheid, zal men op deze wijze ook de vrees voor pijn verminderen."

1904 In 1904 wordt in de Julivergadering van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap het voorstel gedaan, om aan de patiënten een boekje met tandhygiënische raadgevingen ter hand te stellen, waarin tevens de ziektegeschiedenis van elken tand en de eventueele behandeling genoteerd zou worden, een soort Gebit-kroniek. Op deze wijze zou de patiënt kunnen nagaan, welke behandelingen er reeds door den tandarts zijn geschied, waardoor er meerdere belangstelling voor de tandheilkunde bij hem zou worden wakker geschud, terwijl de raadgevingen, die in het boekje zouden worden opgenomen, ook geregeld onder zijn oogen zouden komen. ¹⁾

In dezelfde vergadering brengt *Leopold Frank* (Rotterdam) verslag over het Congres voor Schoolhygiëne te Neurenberg, waar *Jessen* een voordracht over schooltandverzorging hield. De bevindingen van dezen pionier zijn ook voor Nederland uiterst instructief. Frank komt tot de conclusie: *Begint met de propaganda, en de behandeling moet en zal volgen!*

„Is voor Nederland de tijd aangebroken?” zal de voorzichtige kat-uit-den-boom-kijkende collega zeggen.

Zeker het tijdstip is daar, of dacht soms iemand, dat de cariesfrequentie in ons land minder hevig is, of denkt soms iemand, dat het Hollandsche kind minder waard is behandeld te worden dan het buitenlandsche?

Laten wij niet hinkende achteraan komen!

Over de geheele beschaafde wereld gaat men aan den arbeids, zelfs Japan is reeds zoo geciviliseerd.

Laten wij in den wedstrijd der volkeren meestrijden en van ons standpunt het beste doen, om kracht en gezondheid van het individu te bevorderen door het behouden en verkrijgen van gezonde tanden.

Ik zei daar den wedstrijd der volkeren! Moge echter deze wedstrijd veranderen in één strijd der volkeren tegen den gemeenschappelijken vijand: het cariesgevaar!”

In de vergadering van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap ter herdenking van het 25-jarig bestaan, op 4 October 1904 gehouden, werd in een voordracht over de taak van den Staat op tandheelkundig gebied o.a. voor medewerking van de overheid gepleit:

¹⁾ Deze „gebitskroniek” is inderdaad vóór ongeveer 30 jaren samengesteld, maar het heeft tot 1934 geduurd, vóórdat de Fédération Dentaire Internationale er haar sanctie aan gaf en besloot, om aan de verspreiding ervan krachtig mede te werken.

„De Staat behoort op alle scholen den kinderen eenige kennis van tandhygiëne te laten verstrekken, en de onderwijzers er voor te laten waken, dat zij toegepast worde, en dat de kinderen evengoed de tanden reinigen als de handen en het gelaat. Daar de grondslag tot de tandcaries in de kinderjaren wordt gelegd en eene behoorlijke bestrijding alleen mogelijk is door het regelmatig toezicht op en het conserveeren van kindertanden en daar zulks door onverschilligheid, onkunde en vrees voor kosten algemeen wordt nagelaten, behoort de Staat in te grijpen in het belang van de opgroeiende generatie.

Er is maar één middel daartoe. De Staat behoort schooltandmeesters aan te stellen en alle kinderen tweemaal per jaar te laten onderzoeken; de bevindingen moeten aan de ouders medegedeeld en op herstel van zieke tanden aangedrongen worden telkens opnieuw en met meer klem, tot zulks geschiedt.”

1907 In het Tijdschrift voor Tandheelkunde 1907 begint een opstel (wederom van de hand van *C. H. Witthaus*) over: „De sociale kant van het vraagstuk der tandheelkundige opleiding” aldus:

„Bij den enormen technischen en wetenschappelijken vooruitgang, die de tandheelkunde in de laatste deceniën heeft gemaakt, is de omvang van haar toepassing beschamend gering gebleven. Misschien tien van de duizend zullen in Nederland van de weldaden der moderne tandheelkunde genieten, terwijl misschien veertig van de duizend op den duur gezonde gebitten behouden, zonder de hulp van den tandarts; de rest, dus ca. 95%, laat zijne tanden gaandeweg ten gronde gaan, verliest ze door caries, alveolair pyorrhoe en door de tang van den kiezen-trekker.

Van de voornaamste oorzaken van dezen toestand, de onkunde, de vrees voor tandheelkundige behandeling en de hooge kosten, is de laatste de belangrijkste en het meest beschamende voor onze professie. De tandheelkunde zal haren plicht tegenover de maatschappij niet vervuld hebben, zoolang zij er niet in geslaagd is, hare diensten in het bereik van alle tandlijders te brengen, zoolang zij het privilegium der goeden blijft.

Niemand zal kunnen ontkennen, dat de aan de gemeenschap verleende dienst, door een algemeene toepassing der tandheelkunde, een ontzaglijk groote zal zijn. Lijden er

niet meer dan 75 van de 100 aan tandcaries, worden er niet tienduizenden tanden los, die bij behoorlijk onderhoud vast en gezond waren gebleven en zijn er van de duizend tanden, die uitgetrokken worden, niet minstens 500, die behoud- en herstelbaar waren, mits een bekwaam tandarts ze behoorlijk onderhanden nam? En zouden er van de 10.000 tanden, die aan caries, alveolairpyorrhoe en aan de tangten offer vallen, niet 9900 behouden zijn gebleven, als ze vroegtijdig onder goede tandheeskundige behandeling waren gekomen? Geen werkelijk tandheeskundige kan op deze vragen ontkennend antwoorden!

Daarbij worden de noodlottige gevolgen der tandziekten voor de gezondheid hoe langer hoe duidelijker."

1909 In het jaar 1909, in de Maartvergadering van het Nederlandsch Tandheeskundig Genootschap pleit de voorzitter in zijn openings-toespraak met klem voor verspreiding van mondhygiënische kennis en dringt hij aan op actie, door het Genootschap, bij de bevoegde instanties:

„Er ontbreekt een uitvoerige populaire brochure over tanden en tandziekten voor ontwikkelden en onderwijzers. Op de meeste scholen wordt mond- en tand-hygiëne niet onderwezen, schoolartsen en legerartsen zijn nog een vrome wensch, ziekenfondstandartsen zijn in hoofdzaak — zoo voorhanden — met extracties belast. Het publiek put zijn kennis op tandhygiënisch gebied voor een groot deel uit de advertenties der tandpoederfabrikanten; feuilletons door tandheeskundigen over hun vak geschreven, ontmoet men bijna nooit.

Gaarne zou ik het Genootschap willen bezielen, om in deze richting werkzaam te zijn. Eenmaal zal er toch in mondhygiënisch opzicht licht ontstoken worden, moge deze vereeniging zorgen, dan niet op den achtergrond gedrongen te worden."

Intusschen had al in de eerste jaren van deze eeuw een plaatselijke tandartsenvereeniging, de in 1901 opgerichte Rotterdamse Tandheeskundige Vereeniging, het initiatief genomen voor tandhygiënische propaganda door woord en daad. Zij opende een kliniek voor behandeling van onvermogenen, waar hare leden om de beurt tandheeskundige hulp verleenden, zij gaf aan de patiënten een blaadje met mondhygiënische raadgevingen, zij

schiep een zeer fraaie gekleurde wandplaat met demonstratie van tandziekten en tandverzorging en liet deze aan de scholen aanbieden.

Ook gaf zij in haar jaarverslag, dat aan vele belangstellenden werd toegezonden, telkens een populair artikel over tandziekten en mondverzorging, o.a. over tandcaries, over het onderhoud der kindertanden, over kunsttanden, over het onderhoud der mondholte bij gezonden en zieken, over schooltandartsen, over het regelen der tanden, over de opleiding der tandartsen, enz. Voorts had deze zeer actieve vereeniging bij de gemeente gepleit voor de instelling van schooltandverzorging en bij de regeering voor wettelijke bepalingen, om in de ziekenfondsen tandheelkundige behandeling in te voeren, zij vroeg en verkreeg hiervoor de instemming en medewerking van de nationale tandheelkundige vereenigingen, maar geen succes bij de autoriteiten.

Natuurlijk was een plaatselijke tandartsenvereeniging noch aangewezen, noch in staat, deze propaganda over het geheele land behoorlijk te voeren; en daar men in de nationale tandheelkundige vereenigingen, die zich in de eerste plaats tot wetenschappelijk werk geroepen voelden, weinig animo kon bespeuren voor een energieke propaganda, rees bij de voorstanders van deze actie de idee van de stichting van een zelfstandige nationale vereeniging voor dit doel, een vereeniging met medewerking van tandartsen en artsen niet alleen, maar ook van leeken, vooruitstrevende menschen van gezag en sociaal plichtsgevoel en van philanthropen.

Deze idee werd nog gestimuleerd door een besluit van de Hygiëne Sectie van het 5de Internationaal Tandheelkundig Congres, in 1909 te Berlijn gehouden, om zoo mogelijk in alle landen nationale vereenigingen tot bestrijding van het tandbederf op te richten.

In November 1909 werd een poging in het werk gesteld, om te trachten tot de oprichting van een zoodanige vereeniging te komen, door toezending van de navolgende circulaire aan de leden der nationale tandheelkundige vereenigingen:

Rotterdam, November 1909.

VERTROUWELIJK

Rotterdam, November 1909.

Geachte Collega!

Op het Vde Internationale Tandh. Congres te Berlijn, hebben de „Internationale Commission für Hygiene" en de „Fédération

Dentaire Internationale" voor 20 landen commissies benoemd, met den opdracht een strijd aan te binden tegen de tandcaries. De ondergeteekenden voor Nederland aangewezen, vragen Uwe medewerking om te komen tot de oprichting van eene Nederlandsche Vereeniging, met het doel de tandcaries, hare oorzaken en gevolgen te bestrijden.

De middelen om dit doel te bereiken kunnen zijn:

I. *Prophylactische maatregelen:*

- a. Inlichtingen aan moeders te verstrekken over de waarde van eene natuurlijke voeding voor zuigelingen, tot het verkrijgen van gezonde tanden.
- b. Raadgevingen aan industrie en handel tot het verkrijgen van doelmatige tandcosmetica.
- c. Verspreiding van tandhygiënische brochures onder het publiek.
- d. Invoering van schoolplaten.
- e. Openbare lezingen op tandhygiënisch gebied.
- f. Populaire wetenschappelijke artikelen in tijdschriften.

II. *Therapeutische maatregelen:*

- a. Periodieke inspectie, door bij de autoriteiten aan te dringen op onderzoek van alle schoolkinderen door schooltandartsen.
- b. Aandringen op stichting van schooltandklinieken voor onvermogenen of subsidieeren van soortgelijke inrichtingen.
- c. Aandringen bij ziekenfondsen tot het doen verstrekken van conserveerende behandeling.
- d. Bevordering van tandheelkunde in leger en vloot.

Om dit programma te verwezenlijken is noodzakelijk het verkrijgen van den moreelen steun der autoriteiten en den financiëelen steun van het ontwikkelde en philanthropische publiek.

Daarom moet eene Vereeniging als hier bedoeld samengesteld worden uit: tandartsen, artsen, onderwyzend personeel, regeerings- en gemeente-autoriteiten en welgestelde philanthropen. Als voorbeeld kunnen strekken „De Nederlandsche Vereeniging tot Bestrijding der Tuberculose" en het „Deutsche Zentralcomite für Zahnpflege in den Schulen."

Indien gij Uw medewerking wenscht te verleenen, dan zult gij ondergeteekenden verplichten, hiervan mededeeling te doen.

Tevens zal het hen aangenaam zijn, Uwe bezwaren tegen enkele punten van het ontworpen programma te vernemen.

Deze mededeeling wilt gij wel als streng vertrouwelijk beschouwen. Indien op Uwe medewerking kan worden gerekend, dan zult gij van de verdere ontwikkeling dezer zaak op de hoogte worden gehouden.

Met collegiale groeten,

KLINKHAMER,
STARK, Rotterdam, Eendrachtsweg 43.
WITTHAUS.

1910 Het resultaat van deze poging bleef niet uit en op 1 Maart 1910 werd te Rotterdam in Hotel Coomans door de 28 aanwezigen, de nieuwe vereeniging opgericht, die als naam zou voeren: „Nederlandsche Vereeniging tot Bestrijding van het Tandbederf.”

De leiding van deze oprichtersvergadering werd in handen gesteld van tandarts *J. Stark Gzn.*, die ook bij de voorbereidende maatregelen een belangrijke rol had gespeeld en die in den loop van de vergadering memoreerde, dat in dezelfde zaal een kleine 10 jaren tevoren was opgericht de Rotterdamsche Tandheilkundige Vereeniging, welke op bescheiden schaal een analoog doel nastreefde.

Hoewel het advies van hen, die in de komende vraagstukken in de eerste plaats als deskundigen moesten beschouwd worden, ook voor de toekomst onontbeerlijk geacht moest worden voor den goeden gang van zaken, werd van den anderen kant gevoeld, dat een algemeene belangstelling voor de werkzaamheden der nieuwe vereeniging slechts dan te verwachten was, indien ook de wereld buiten de vakgenooten, de medici en de sociaal voelende leeken, hun steun aan haar wilden geven. En de verwachting van hen, die de hoop koesterden, dat ook niet-tandartsen hun belangstelling en werkkraft aan haar zouden schenken, werd zeker niet teleurgesteld.

Een der vooraanstaande figuren uit de Rotterdamsche koopmanswereld, de heer *E. P. de Monchy Rzn.* werd bereid gevonden om het eerste voorzitterschap te aanvaarden en eenige andere bekende personen uit handels- en onderwijskringen en onder de artsen stelden zich beschikbaar, om in het Bestuur zitting te nemen.

Een Bestuur werd op de oprichtingsvergadering gekozen en

kreeg de bevoegdheid om meerdere personen te assumeeren. Het sprak vanzelf, dat ook de aanwezigheid van *C. H. Witthaus*, die wel de voornaamste pionier bij de voorbereiding geweest was, in dit Bestuur gewenscht werd. Helaas moest hij reeds na luttel weken, door neerleggen van de praktijk en vertrek buitenslands, buiten het actieve leven der Vereeniging worden geplaatst en dus het Bestuur verlaten.

Zoo stelde in de eerste helft van 1910 het eerste Bestuur der Vereeniging zich als volgt samen:

E. P. de Monchy, Rzn.,	Rotterdam,	Voorzitter.
J. Stark Gzn., tandarts,	Rotterdam,	Vice-Voorzitter.
A. Ruoff, Westersingel 100,	Rotterdam,	1e Secretaris.
Dr. C. v. d. Hoeven, tandarts,	den Haag,	2e Secretaris.
W. Westerman,	Rotterdam,	1e Penningmeester.
Adr. J. Hoek, tandarts,	Rotterdam,	2e Penningmeester.
A. A. Baron Sweerts		
De Landas Wyborgh,	Rotterdam,	Commissaris.
O. Kamerlingh Onnes,	Amsterdam.	
J. M. Klinkhamer, tandarts,	den Haag,	
Dr. H. J. W. Droogleever	Rotterdam,	
Fortuyn,		
Dr. G. H. Moll van Charante,	Rotterdam,	
K. Brants,	Rotterdam,	
J. Vellenga,	Rotterdam,	
L. Frank, tandarts,	Rotterdam,	
John. E. Grevers, tandarts,	Utrecht.	
N. N. J. Greeter, tandarts,	Amsterdam.	

In deze zelfde vergadering werden de Statuten vastgesteld, waarop de Koninklijke Goedkeuring verscheen 29 Mei 1911.

HET ZILVEREN JUBILEUM DER AMSTERDAMSCHER TANDHEELKUNDIGE VEREENIGING.

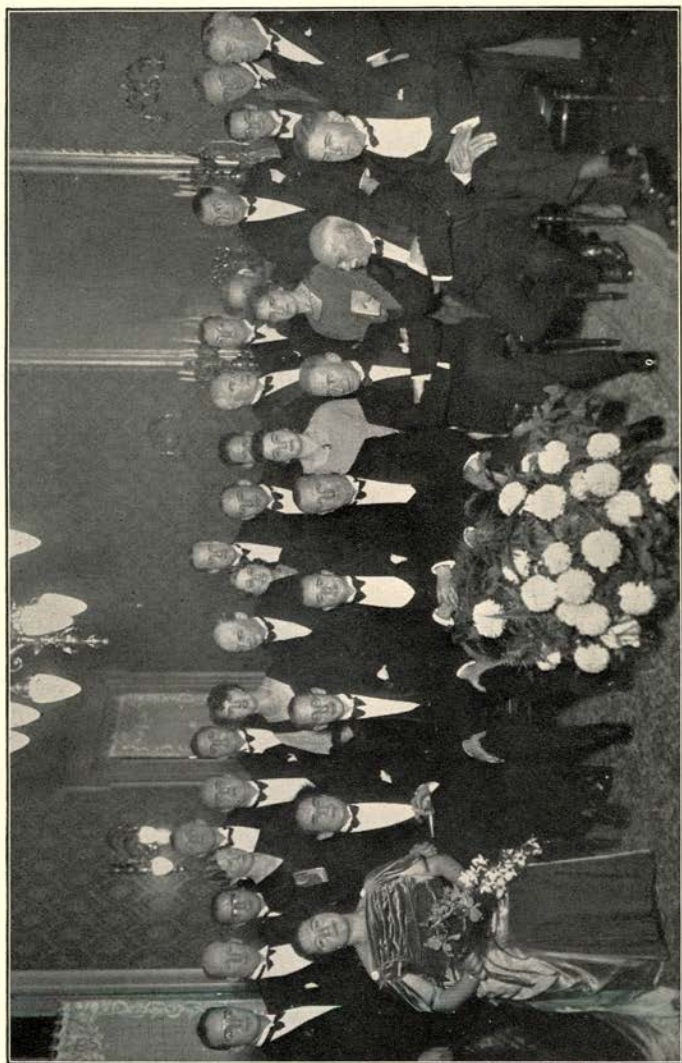
Op Zaterdagavond 3 November j.l. vierde de A.T.V. (thans Afdeling Amsterdam der Maatschappij) haar 25-jarig jubileum door het houden van een buitengewone feestvergadering in het Amstelhotel te Amsterdam, waarbij ook eenige gasten (o.a. het D. B. der Mij. en vertegenwoordiger der R. T. V.) aanwezig waren.

Voorzitter *M a r g a d a n t* opende met een uitvoerige rede deze bijeenkomst, heette gasten en leden welkom en gaf in het kort een blik op het heden der A. T. V. Spreker gaf uiting aan de gevoelens van teleurstelling bij het Bestuur, dat slechts zoo weinig leden gehoor hadden gegeven aan de oproep om het zilveren feest der A.T.V., zij het ook, met het oog op de tijdsomstandigheden, op bescheiden schaal, in collegialen kring te herdenken.

Hij beëindigde zijn rede met het aanbieden van het eere-lidmaatschap der A.T.V. aan collega *J. S. Bruske*, door wiens krachtig werken en streven het initiatief werd genomen de A.T.V. op te richten, wat met een daverend applaus werd begroet. Namens het Bestuur werd *Mevrouw Bruske* een bouquet orchideeën aangeboden.

Daarna kreeg het nieuwe eerlid het woord, om zeer bewogen te danken voor de groote onverwachte onderscheiding, die hem was te beurt gevallen. Vervolgens hield *Bruske* een causerie over het verleden der jubileerende Vereeniging en gaf aan de hand van projectiebeelden een uitvoerig chronologisch overzicht van het ontstaan en de ontwikkeling der A.T.V. en van de wijze waarop in Februari 1914 de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde werd opgericht.

Vele beelden uit het verleden verschenen op het doek, die in het bijzonder de oudere collega's zullen hebben getroffen bij het aanschouwen van de beeltenissen van de pioniers, die reeds lang voor

goed van ons zijn gegaan. Een krachtig applaus beloonde spreker voor zijn moeite, terwijl de voorzitter namens de vergadering, woorden van welgemeenden hartelijken dank uitsprak.

Vervolgens werd den Voorzitter der Maatschappij het woord gegeven, om in een welsprekend betoog, via beschouwingen over de huidige economische verhoudingen, duidelijk en klaar het toekomstbeeld der tandheelkundige professie te schetsen.

Ook deze uiteenzetting werd met groote aandacht gevolgd en met een welverdiend applaus gaven de toehoorders hun instemming met het gehoorde te kennen. De voorzitter dankte spreker voor zijn interessante bijdrage en stelde daarna vóór enkele oogenblikken te pauzeeren.

Na een korte pauze vertoonde het echtpaar de Beer een poppenkast. Het voor deze gelegenheid door hen vervaardigde Jan Klaassen-spel, in drie bedrijven met proloog en naspel, gaf een allergeestigste persiflage van Jan Klaassen als „Tandendokter”. De in het derde bedrijf vertoonde moderne tandartseninstallatie in poppenformaat wekte veel hilariteit en bewondering. Een langdurig applaus dankte „Jan Klaassen en Katrijn” voor hun luimig intermezzo.

Daarna begaf het gezelschap zich naar een andere zaal, waar door collega Hunningher eenige eigen gemaakte smalfilms werden vertoond, die bijzonder in de smaak vielen.

Het was reeds laat, toen men zich aan het souper zette, om den inwendigen mensch, die daaraan langzamerhand groote behoefte begon te krijgen, wat te versterken.

Jan Visser aanvaardde het tafelpresidium en kweet zich op de hem eigen correcte wijze van die taak.

Nadat de tafelpresident een toepasselijk woord gesproken had, werd in enkele oogenblikken van stilte de nagedachtenis herdacht van hen, die in deze 25 jaren aan de A.T.V. ontvallen zijn.

De voorzitter der A.T.V. wenschte de dischgenooten een smakelijken maaltijd toe en sprak er zijn voldoening over uit, zich op dezen avond omringd te zien door de kern der A.T.V., de oude getrouwen, die voor hem een grooten steun zijn. Hij hoopte, dat de jongeren, die dreigen af te dwalen, zich spoedig weer bij dezen kern zouden voegen, om zodoende in de toekomst het werk der tegenwoordige leiders te kunnen overnemen en voortzetten.

De Voorzitter der Maatschappij bood, namens het Hoofdbestuur, in plaats van bloemen, een lederen omslag voor het notulenboek

aan, omdat het H. B. er prijs op stelt de A.T.V. een blijvend aandenken aan dezen dag te schenken.

Nadat de tafelpresident voorlezing had gedaan van enkele telegrammen, werd het woord gevoerd door den Voorzitter der R.T.V., die namens de zustersvereniging, behalve een schitterend bloemstuk, een leeren portefeuille aanbood ter opberging der ingekomen stukken.

Verder voerden nog verschillende oud-voorzitters en het jonge eere-lid het woord, die elk op hun eigen wijze hulde brachten aan de Jubilarisse en haar voortvarend Bestuur.

Tenslotte dankte de Voorzitter der A.T.V. Mevrouw B r u s k e voor de door haar verleende hulp aan haar echtgenoot bij de samenstelling zijner causerie, alle aanwezigen en in het bijzonder de vertegenwoordigers der R.T.V. voor hunne aanwezigheid en voor de mooie geschenken, de medewerkers voor hun aandeel in het feestprogramma en voor de hulde de A.T.V. op dezen avond gebracht.

Het was laat, zeer laat, toen de tafelpresident het slotwoord sprak en de feestgenooten huiswaarts keerden.

De A.T.V. zij een voorspoedige reis naar haar gouden feest toegewenscht!

Bussum, November 1934.

J. A. SALOMONS.

DERDE JAARVERSLAG DER STUDIE-CLUB VAN DE ROTTERDAMSCH E TANDARTSEN VEREENIGING.

Een Amerikaansch boek van den schrijver *Pitkin* bevat een troostvolle uiteenzetting voor personen om en nabij den aanvalligen leeftijd van veertig jaar.

Er zijn precies 60 minuten in een uur, 24 uren in een dag, en de rest weet ge. Bestem 8 uren per nacht voor slaap, 7 uren per dag voor werk met een halven Zaterdag vrij-af. Bestem wat ge nodig hebt voor aankleeden en uitkleeden, voor tanden poetsen, voor scheren, voor het opmaken van de post en het beantwoorden van de gebruikelijke brieven en voor de andere onvermijdelijkheden van het moderne bestaan die zelden vreugde toevoegen aan het leven. Wat blijft er over? Ongeveer 2500 uren per jaar voor al de goede dingen buiten de noodzakelijkheden. Dat is natuurlijk een gemiddelde. Enkele ongelukkige zielen mogen minder dan 2000 uren uit den kalenderkring persen, terwijl de fortunlijken er 3000 of meer mogen krijgen. Maar laten we dat alles voorbijzien. Laten we vragen hoeveel de gemiddelde man en vrouw uit die 2500 uren jaarlijksche vrijheid kunnen construeeren. Het is een ingewikkelde kunst van meten en wegen van energie-opbrengst, minuten en daarbij betrokken waarden. Bovenal vergt het een enorme bekwaamheid in het schatten en verdeelen van den tijd. Twijfelt ge hieraan? Beproof dan uzelf. Dit is gemakkelijk. Als ge een morgen opstaat, begin dan boek te houden van uw dag.

De maatstaf voor een mensch is zijn tijdsgevoel. Voor een hongerigen baby is een uur een eeuwigheid. Voor een jongen die moet schoolblijven is een minuut langer dan een oude-mansdag. Voor den jongeling is menige maand een hartverscheurend jaar. In deze tijdswaarneming bevinden zich vele factoren, zooals groote verwachtingen, ongeduld, gedrongen worden en vooruitzichten. Terwijl we een verlangde gebeurtenis afwachten, hoe langzaam zijn dan de seconden! De jeugd niets dan goeds verwachtend, wordt vrijwel wanhopig onder het stilstaan van den kalender. De ouderdom weinig meer verwachtend dan

wat het volgend uur brengen mag, ziet in de uren een snel stroomende rivier.

Eetlust geeft hetzelfde contrast te zien. Fel in de jongeren, versnelt hij den tijd door gebeurtenissen in den tijd te verlangzamen. Matig in den ouderdom keert hij de processen om.

De mensch heeft een vreugdigen prikkel noodig in dezen tijd. Zeker de mensch van veertig, omdat op dezen leeftijd het leven begint, hetwelk vaak niet recht wordt begrepen. De kunst van leven heeft zelden het beroep tot middelpunt. Van elke honderd betrekkingen op de wereld zijn er waarschijnlijk acht en negentig, die maar een kleinigheid van de werk-energie verbruiken en overigens een uitweg verschaffen aan de overheerschende energieën. Voor de meesten zijn de baantjes het leven niet. Ze zijn er maar een klein verschijnsel van. In deze redeneering, waaraan zeker t.o.v. onze professie een Amerikaansche overdrijving niet vreemd is, ligt toch een kern van waarheid ten grondslag. Immers de ongeveer 2000 uren buiten de noodzakelijkheid per jaar worden door de leden der R. T. V. Studieclub bij toerbeurt in meer of mindere mate besteed aan het wetenschappelijke gedeelte der Tandheelkunde, welke bezigheid bij nadere kennismaking ontspanning blijkt te zijn, terwijl de bemoeienissen en zorgen voor de Sociale Tandheelkunde maar al te vaak de inspanning voor de praktijk nog verre overtreffen.

Hoe komt het dat wetenschap, ook al is het de wetenschap van het dagelijksche beroep, ontspanning is en mede den vreugdigen prikkel verschaft, die voor ieder individu noodig is om tot een zoo groot mogelijke krachtontwikkeling te komen?

Ons geestelijk leven berust op waarden. Werkelijke wetenschap wordt niet enkel met het verstand gevat, het wordt ook met het gevoel doorleefd, door het gevoel geschat en door den wil nagestreefd. Zoo'n waarde kan nooit een zuiver theoretisch oordeel zijn. Wat wij voor mooi, ik bedoel voor iets van artistieke waarde houden, moet ons gevoel hebben aangetrokken, juist de gewaarwording van aangetrokken te worden is de voorwaarde, de kern van het aesthetisch oordeel. Zulk een oordeel prikkelt, dringt tot scheppen, althans tot naschappen en geen genieten van een kunstwerk kan zuiver een bloot ontvangen van aesthetische indrukken zijn; het is dan steeds eigen artistieke werkzaamheid tot een bepaalden graad opgevoerd.

Den kunstenaar begrijpen wil zeggen zijn werk in den geest reproduceeren, waarvoor het werk van den kunstenaar slechts de motieven geeft. En op dezelfde wijze is het oordeel dat iets in overeenstemming is met onzen wil, zelf reeds een beginnend willen, een aanvang van innerlijk handelen. Dat wij het voorwerp van ons willen najagen of althans begeeren het te verkrijgen, maakt het geldigheidsbewustzijn van

dit oordeel uit. Zoo is er ook in de R. T. V. Studie-club a posteriori in de drie jaren van haar bestaan en meer bepaaldelijk ook zeker in het afgelopen clubjaar genot geweest door opvoering van eigen artistieke werkzaamheid en een aanvang van innerlijk handelen te constateeren geweest, door goede lezingen, praktijkmededeelingen, verkorte colleges en algemeene besprekingen.

Dat wie niet werken wil, niet ete! staat geschreven.

Hij, die niet denkt, hij mag wel eten, maar niet leven.

Op het derde R. T. V. Studie-clubjaar, waarin 8 vergaderingen gehouden zijn, kan weer met groote voldoening worden teruggezien.

Vijf lezingen werden gehouden door de leden *P. Ch. Willemse*, *H. E. Ekker*, *L. A. Henry*, *A. Slooten* en *D. A. van Houte*. Niet allen vervaagde wetenschap maar ook veel, dat anders zeker voor de leden der R. T. V. Studieclub terra incognita gebleven zou zijn, is ons hierdoor kostelijk bezit geworden. In October 1933 behandelde *P. Ch. Willemse* het moeilijke onderwerp „Aetiologie en therapie bij paradenotose”. De wijze waarop hij van deze onoverzichtelijke materie voor ons het interessante wist af te bakenen en het geheel met een demonstratie verduidelijkte ligt ons nog allen versch in het geheugen.

H. E. Ekker hield in December van het vorig jaar een lezing over „Plastisch vulmateriaal”, en heeft ons hierin de samenstelling en diverse bijzonderheden van de materialen, die we, zoo niet dagelijks dan toch veelvuldig gebruiken, leerzaam en nuttig uiteengezet.

In Februari 1934 gaf *Henry* een „Demonstratie van een patiënt met weinig speeksel” en knoopte er naar aanleiding daarvan, waardevolle mededeelingen aan vast, waarna hij het geheel volmaakte door een bespreking over „Maxillaire Anaesthesie.”

A. Slooten behandelde in Maart 1934 het origineele en belangwekkende onderwerp „Tanden en Folklore”, waarin in chronologische volgorde vele verdichtingen en fabelen, legendes en bijzondere gebeurtenissen werden weergegeven, die zoowel nationaal als internationaal in bepaalde streken opgang hadden gemaakt, verwondering hadden gewekt of soms op onbegrijpelijke wijze goedgeloovig waren aanvaard.

Last not least hield *van Houte* in begin 1934 een uitgebreid en wetenschappelijk betoog over „Interne Secretie en Tandheelkunde”. Deze lezing, die blijk gaf van groote belezenheid en ons veel nieuw geluid deed hooren, zal allen, die zich in de toekomst voor dit onderwerp interesseeren, groote diensten kunnen bewijzen. Daarnaast zijn op drie avonden, besteed voor „Praktijkmededeelingen” en ook wel na een gehouden lezing diverse demonstratie's gegeven en mededeelingen gedaan waarbij speciaal de bijdragen van *J. J. Backer Dirks* over „Bloed-

groepen" en *K. Verhoeven* over „Jacketkronen op pulpalooze elementen" dusdanig verzorgd en uitgewerkt waren, dat deze met het volste recht een lezing genoemd konden worden, terwijl ook de verdiensten der andere praktijkmededeelingen van dien aard waren, dat ook dit soort vergaderingen zich steeds in aller belangstelling mocht verheugen.

In het afgelopen jaar is er een begin gemaakt met het laten houden van „Verkorte Colleges" van een kwartier bij toerbeurt door de leden op diè vergaderingen, waarop ook de praktijkmededeelingen gehouden werden. Hierdoor werd menige wetenswaardigheid, die te ver in 't onderbewuste was weggezakt, weer versch in 't geheugen geplant.

Een portefeuille met Tandheelkundige periodieken circuleerde trouw.

Door een wijziging in de indeeling kreeg ieder meer dan voorheen tijdschriften waarvoor voorliefde bestond.

Met de samenstelling van de „Handleiding voor de Praktijkjuffrouw" gaat het in goede richting. Alle hoofdstukken zijn gereed, terwijl de hoop gewettigd is, dat deze handleiding in het toekomstige clubjaar, nadat uniformiteit in den schrijffrant is bewerkt, in gereedheid zal komen.

De financieele toestand der R. T. V. Studie-club is alleszins bevredigend. Dit jaar is een schrijfbord met toebehooren aangeschaft, terwijl er een geruststellend bedrag in kas is, dat in het toekomend jaar goed van pas zal komen voor het inbinden en verzorgen van den inhoud der boekenkast. Daar de bibliothecaris en secretaris der R. T. V. Studie-club dit jaar aftreden en niet herkiesbaar zijn, heeft dit tot gevolg, dat deze verzorging van de boekenkast door den opvolgenden bibliothecaris zal geschieden, die daarbij met erkenning evenals alle Studie-club leden zal terugzien op alles, waaronder veel ondankbaar portefeuillewerk, wat door den aftredenden bibliothecaris in het belang der club is verricht.

Het aantal leden bleef dit jaar op 18 en de ledenlijst bleef ongewijzigd.

Het bezoek der vergaderingen schonk groote voldoening daar er gemiddeld ongeveer 15 leden per vergadering aanwezig waren. Deze goede opkomst bewijst duidelijk de waardeering van alle leden voor de groote moeite die de sprekers zich zonder onderscheid hebben getroost, bij het vervaardigen van hun bijdragen.

Op de 3de jaarvergadering, die Donderdag 13 September 1934 gehouden is, werd het bestuur aldus samengesteld:

J. J. Backer Dirks	— Voorzitter.
A. Slooten	— Secretaris.
H. E. Ekker,	— Penningmeester.
L. A. Henry	— Bibliothecaris.

De belofte in het vorig jaarverslag om in het komend jaar de resultaten van het werk der R. T. V. Studie-club meer buiten Rotterdam, hetzij door publicatie in het „Tijdschrift voor Tandheelkunde” of door mededeeling op de vergadering van de „Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen”, te laten zien, is gedeeltelijk vervuld. *Verhoeven* hield in de herfstvergadering van 1933, en de Voorzitter der Studieclub *J. J. Backer Dirks* in de voorjaarvergadering van 1934 een lezing op de vergadering van de „Vereeniging van Nederlandsche Tandartsen”, terwijl *P. Ch. Willemse* op de herfstvergadering van 1933 een tafeldemonstratie hield en er ook op de laatste vergadering der Nederlandsche Tandartsen Vereeniging namens de R. T. V. Studieclub een tafeldemonstratie werd gehouden.

Te veel goed doorwrocht en hoogstaand werk wordt echter nog hetzij door *Bühnenfieber*, misplaatste bescheidenheid of althans zonder dat er een weerleggend argument voor gegeven kan worden, als een lichtend voorwerp onder een koormaat geplaatst.

In de hoop dat, t.o.v. „Publicaties der R. T. V. Studie-club” een crescendo-streven merkbaar zal worden, vangen we vol vertrouwen het komend vereenigingsjaar aan, waarvoor weer een lijvig rooster op afwerking wacht, onder het motto:

„Du choc des opinions jaillit la vérité”.

d.w.z.

„Aan meeningsuitingen kan men de waarheid ontleenen”.

En als dan deze meeningsuitingen en het practisch nut van deze verstandige samenscholing beetje bij beetje door tactisch manoeuvreren den Lande wordt getoond en Rotterdam niet langer „Stille in den Lande” blijft, nu het niet meer noodig is, dan kunnen we instemmen met den vorig-eeuwschen dichter:

Ik zeg maar wees geleerd, dat 's mooi! maar wees verstandig,
Dat 's mooier nog! en mensch, vooral wees niet onhandig!

Liever dan één groot stuk brood

Heeft een kind twee kleine brokjes,

Liever dan één fikschen teug —

Twee kleine slokjes,

Dat is geen spel, maar zonder zin,

Een lieve leering schuilt er in:

„Zoo geve ook ons deez' Club niet veel,

Maar altijd een bescheiden deel,

En in de plooiën van haar schoot

Bewaar ze een ander — even groot.”

Namens het Bestuur der R. T. V. Studie-Club.

H. C. KRANENBURG, *Secretaris*.

Rotterdam, September 1934.